

NORGES BONDELAG

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft
Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 OSLO

Vår saksbehandler
Ole Jacob Helmen
Finn Erlend Ødegaard

Vår dato
04.12.2013
Deres dato

Vår referanse
13/01212-6
Deres referanse

Rovdyrsituasjonen. Krav om erstatningsvern etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper, oppfølging av rovdyrforliket etc.

Norges Bondelag ønsker et møte med departementets politiske ledelse hvor vi ønsker å gå gjennom temaområder hvor Norges Bondelag krever lovendringer og en klar kursendring i departementets og underliggende organers forvaltningspraksis.

Norges Bondelag har mange ganger tatt opp manglende erstatningsvern, spesielt for rovdyrproblemet, med myndighetene og Stortinget. Norges Bondelag forventer derfor at regjeringen Høyre/Framskrittspartiet, ut fra ønsket om beskyttelse av den private eiendomsrett, nå følger opp dette kravet nærmere.

Nedenfor følger en oppsummering hvor Norges Bondelag krever gjennomført endringer både i lovverk og forvaltningspraksis;

- **Norges Bondelag krever at det utarbeides en ny erstatningsbestemmelse i naturmangfoldloven etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper som sikrer grunneiere/husdyrholdere innenfor sonen yngleområde for rovdyr et erstatningsvern for deres fulle økonomiske tap av næringsgrunnlag pga. rovdyrproblemet. Regelverket må sikre husdyrholdere en valgtrett til å kreve at staten erstatter deres fulle økonomiske tap ved å måtte oppgi husdyrholdet, eventuelt at staten erstatter alle ekstra kostnader fullt ut ved fortsatt husdyrhold.**
- **Norges Bondelag mener at rovdyrforliket fra Stortinget av 2011 ikke blir praktisert verken etter ordlyden eller dets intensjon. Det er derfor helt nødvendig å gjøre konkrete forbedringer både i ordlyd og i praktisering slik at ovennevnte tiltak blir gjennomført.**

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse:
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Norges Bondelag
Bondelagets Servicekontor AS

Besøksadresse:
Landbrukets Hus,
Schweigaardsgate 34 C
0191 OSLO

Org.nr.: 939678670
Org.nr.: 985063001 MVA

Telefon:
22 05 45 00

Bankkonto: 8101.05.12891
Bankkonto:: 8101.05. 91392

E-postadresse:
bondelaget@bondelaget.no

Internett:
www.bondelaget.no

Vår dato Vår referanse
04.12.2013 13/01212-6

- **Norges Bondelag mener at vilkårene for å kunne utøve nødverge ved rovdyrers angrep på husdyr må være ”når avlaving må vurderes som påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris”.**
- **Norges Bondelag mener at miljøvernmyndighetene tolker motorferdselslova for strengt i forhold til bruk av motorkjøretøy i jordbruksnæringa. Jordbruksnæringa må utvikle seg og få ta i bruk nye hjelpemidler som lovlig bruk etter motorferdselloven. Næringsbegrepet i loven må dessuten utvides til å omfatte jakt, fiske og lignende.**
- **Norges Bondelag mener forvaltningens praksis for ivaretagelse av prioriterte arter må endres ved å inngå avtaler med berørte grunneiere slik at disse holdes økonomisk skadesløse for alt tap av næringsvirksomhet. Alternativt til avtaler må det lovhjemles erstatningsvern for alt tap av næringsvirksomhet etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper.**

1. Avtalen mellom V, Krf., Frp. og H samt Regjeringens politiske plattform.

Som grunnlag for nødvendige endringer både i lovverk og forvaltningspraksis viser til avtalen mellom V, Krf., Frp. og H av 30. september 2013:

”Samarbeidspartiene bygger sin politikk på at alle mennesker har universelle rettigheter uavhengig av hvor i verden de bor, slik som ytringsfrihet, trosfrihet og beskyttelse av privat eiendomsrett.”

”Naturmangfoldloven ligger fast, men praktiseringen gjennomgås.”

I Regjeringens politiske plattform av 7. oktober 2013 framgår følgende:

”Norsk landbruk har en sterk tilknytning til verdier som respekten for privat eiendomsrett, frihet til å drive næringsvirksomhet samt vern om kultur og natur. Eiendomsretten er en grunnleggende rettighet.-----”

2. Menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 nr. 30.

Norge er bundet av menneskerettighetskonvensjonen som er inkorporert i norsk rett gjennom Menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 nr. 30., hvor lovens formål etter § 1 er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Vern av eiendomsretten er helt sentral etter EMK Art.1-1, jf. følgende ordlyd:

”Art 1. Vern av eiendom

Enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Ingen skal bli fratatt sin eiendom unntatt i det offentliges interesse og på de betingelser som er hjemlet ved lov og ved folkerettens alminnelige prinsipper.

Bestemmelsene ovenfor skal imidlertid ikke på noen måte svekke en stats rett til å håndheve slike lover som den anser nødvendige for å kontrollere at eiendom blir

Vår dato Vår referanse
04.12.2013 13/01212-6

brukt i samsvar med allmennhetens interesse eller for å sikre betaling av skatter eller andre avgifter eller bøter.”

Vernet etter EMK P 1-1 må således anses som en helt sentral regel for å beskytte borgernes eiendomsrett contra statens interesser. Som eksempel vises til at Norge ble dømt i tomtefestesaken i Strasbourg i ”Lindheim”- saken 12.6. 2012 etter den såkalte ”kontrollregelen” etter Art. 1, 2. ledd. Statens anke til storkammer ble avvist 22. okt. 2012.

Tomtefesteloven må som følge av dommen etter EMK artikkel 46 endres for å tilfredsstill prinsippet om ”fair balance”. Menneskerettighetskonvensjonen blir nå påberopt direkte for norske domstoler, bl.a. ved at det fremmes erstatningskrav mot staten i etterkant av dommen for brudd på dette prinsippet.

Vernet etter kontrollregelen i EMK P 1-1 gjelder også for grunneiere/husdyrholdere som blir utsatt for rovdyrproblemet innenfor sonen yngleområde for rovdyr.

3. Krav om erstatningsvern pga. rovvilt - situasjonen innenfor yngleområder, naturmangfoldlovens § 19.

Den rettslige situasjonen i dag er slik at dyreeiere kun får erstattet tapet av dyrets verdi med direkte følgekostnader etter naturmangfoldlovens § 19 (tidligere viltlovens § 12 a) i samsvar med forskrift, jf. følgende:

”Når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, yter staten full erstatning for tapet og følgekostnadene i samsvar med forskrift gitt av Kongen. Kongen kan også gi forskrift om tilbakekreving av uriktig utbetalt beløp.”

Dette innebærer da at næringstapet for grunneiere/husdyrholdere innenfor sonen yngleområde for rovdyr ikke har erstatningsrettslig vern for alle ekstra utgifter til innsetting, inngjerding, gjeting, tidlignsanking, forsinket beiteslipp, flytting av dyr til nye beiteområder og andre forebyggende tiltak.

Høyres forslag ved behandling av Rovdyrmeldingen, Innst. S. nr. 301 (1996-1997)

Norges Bondelag viser til at representantene Finstad, Hiim, Weberg og Hernes allerede i juni 1996 varslet et lovforslag om erstatningsvern i Stortinget (Dok 8), jf. vedlagt brev med utkast til lovforslag av 26. juni 1996 fra Bjørn Hernæs til Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geitlagslag:

”Stortinget ber regjeringen om å legge frem et lovforslag om erstatningsrettslig vern for næringsvirksomhet som blir innskrenket ved tilsiktet øking av bestandene av rovdyr og etablering av særskilte kjerneområder hvor rovdyr får fortrinn i forhold til tradisjonell næringsvirksomhet.”

I begrunnelsen heter det bl.a. følgende

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

”Når norske myndigheter, i tråd med forpliktelsene vedtatt i Bern-konvensjonen av 1979, treffer de nødvendige lovgivnings- og administrative tiltak for å sikre vern av truede dyrearter skjer med begrunnelse i brede samfunnsmessige og til dels globale interesser. Det er således prinsipielt riktig at de som har besluttet fredning og som har interesse av fredning, også bærer omkostningene ved dette. Det vil være prinsipielt galt om den enkelte husdyrholder alene må finne seg i de innskrenkninger i næringsgrunnet som utvidet fredning av rovdyr medfører. Omkostningene ved fredningspolitikken bør bæres av fellesskapet idet fredning må oppfattes å ha høy prioritet”

I Innstilling fra energi- og miljøkomiteen av 16.06.1997 om rovviltforvaltning, Innst. S. nr. 301 (1996-1997 uttalte representantene fra Høyre;

”Komiteens medlemmer fra Høyre viser til eget dokument 8-forslag om verneinteresser, jf Dok.nr.8:98 (1996-1997), om forslag fra stortingsrepresentantene Eva R Finstad, Oddvar Nilsen og Dag C Weberg om at Regjeringen i løpet av våren 1998 legger frem for Stortinget en stortingsmelding om konsekvenser for jordbruksnæringen og distriktene av ulike typer vernetiltak, og forslag til hvordan kombinasjonen av vern og bruk bedre kan gjennomføres enn i dag.

Disse medlemmer viser til at begrepet kjerneområdet er juridisk uklart og ikke nærmere lovregulert. For vern av områder er det et rettslig prinsipp at vernet må ha hjemmel i lov, og et strengt vern utløser erstatningsplikt til berørte rettighetshavere. I kjerneområdene er det imidlertid ikke arealet i seg selv som er vernet, men rovdyrene. Resultatet er imidlertid at det blir lagt bånd på utøvelse av privatrettslige rettigheter, nemlig beiteretten. Disse medlemmer registrerer at meldingen overhodet ikke vurderer disse forhold, men bare sier at erstatningsordningene må legges opp slik at dyreeiere ikke blir påført urimelige økonomiske tap. Dette innebærer at departementet ikke har erkjent den klare erstatningsplikt som må utøves overfor de berørte rettighetshavere, dvs. saueeierne.”

Krav om erstatningshjemmel fra Norges Bondelag.

Norges Bondelag har helt siden høringen i 1998 på ny erstatningshjemmel i viltlovens § 12A, vært opptatt av at det er storsamfunnet som skal bære de økonomiske kostnader av statens rovdyrpolitikk og ikke laste disse over på den enkelte husdyrholder, se høringsuttalelse av 16.3.1998 til Miljøverndepartementets første utkast;

”Vi aksepterer ikke en slik mangelfull erstatningsbestemmelse. Vi krever derfor at det utarbeides et nytt lovforslag som i sitt materielle innhold tilfredsstillende krav som Stortinget la til grunn ved behandlingen av St.meld. nr 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning, og som også imøtekommer synspunktene i vår høringsuttalelse, jfr nedenfor.

Imidlertid har departementet i sitt lovforslag, i strid med Stortingets forutsetninger, i realiteten overført dette samfunnsansvaret til husdyreierne. Dette er helt uakseptabelt. Slik departementets forslag er formet vil erstatningsvernet i realiteten kunne bli helt illusorisk, og det fremlagte lovforslaget synes kun å være av kosmetisk art uten at realiteten i erstatningsvernet endres noe særlig i forhold til dagens praksis.

En vesentlig side ved et lovforslag er at de skadelidte får et rettsvern som også kan prøves av domstolene. Lovforslaget gir ikke en rettslig forpliktelse for staten til å måtte dekke

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

rovdyrtap, idet vernet vil være avhengig av den til en hver tid sittende Regjering og bevilgningsvilje.”

Tilsvarende spørsmål ble også tatt opp med Næringskomiteen i forbindelse med Stortingets behandling av Rovdyrmeldingen, St.meld. nr. 15 (2003-2004), jf. vedlagt brev av 3.2.2004.

”Det er nå helt nødvendig å sikre bønder mot økonomisk tap pga. rovdyr med at det fremmes et lovforslag i viltloven som forplikter staten til å dekke alle ekstra utgifter til innsetting, inngjerding, gjeting, tidlignsanking, forsinket beiteslipp, flytting av dyr til nye beiteområder og andre forebyggende tiltak, slik at de som utsettes for rovdyr skal ha et rettslig krav mot staten for disse ekstra utgifter.

Noe hjemmelsgrunnlag for erstatning etter viltloven finnes ikke i dag som dyreeier kan påberope seg til å få dekket alle ekstra utgifter, dvs. som et **rettslig krav mot staten** for utgiftene. Norges Bondelag tok dette spørsmål opp med Miljøverndepartementet bla. i brev av 13.10. –03 for å få aksept for en slik erstatningshjemmel.

Alle rådighetsinnskrenkningene med økonomisk tap som dagens rovviltpolitikk påfører landbruksnæringen, dvs. innskrenket beiterett, forebyggende tiltak og tap av framtidig næringsgrunnlag, skjer uten noen form for kompensasjon fra storsamfunnet til dyreeiere og grunneiere.

Dersom myndighetene, tross alle forsøk på tiltak mot rovdyrskader, fatter vedtak som fører til at husdyrholdere tvinges til å oppgi sin næring, må disse sikres en ubetinget rett i viltloven til å kreve innløsning av sitt næringsgrunnlag for å få dekket sitt økonomiske tap.”

Myndighetenes ansvarsfraskrivelse.

Etter lagmannsrettens dom om beitenekt etter dyrevernloven i ”Rendals-saken” av 14.nov. 2005 ba Norges Bondelag i brev av 8.12.2005 til Landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen også om lovhjemmel for erstatningsvern for husdyrholdere, jf. følgende;

”I en slik situasjon er det de berørte husdyrholdere og bygdesamfunn som må bære storsamfunnets ansvar og kostnader ved statens rovdyrpolitikk, til tross for at staten er forpliktet etter Bernkonvensjonen til å iverksette de forbyggende tiltak som er en nødvendig følge av konvensjonen.

Norges Bondelag anser et slikt resultat for å være svært urimelig. Saksforholdet viser hvor uholdbart og selvmotsigende det blir for næringsutøvere som blir satt i en slik situasjon fra myndighetenes side, jfr. følgende opplegg fra statens side

- først vedtas dyrevernloven i 1974 under Landbruksdepartementets ansvarsområde som ikke omhandler problemstillingen rovdyr - dyrevern i det hele tatt
- deretter er Miljøverndepartementet aktiv pådriver for å få utarbeidet Bernkonvensjon om vern av rovdyr, og ved ratifiseringen av konvensjonen tales det varmt i Stortinget om at en aksept av konvensjonen ikke skal ha økonomiske konsekvenser for næringsutøvere

Vår dato	Vår referanse
04.12.2013	13/01212-6

- når det deretter blir store problemer for Miljøverndepartementet med forvaltningen av rovdyra og manglende finansiering av forebyggende tiltak, foretas en samordning mellom departementene og underliggende etater, med en fortolkning av dyrevernloven som velter forvaltningens problemer over på husdyrholder, jf. fellesbrev fra Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet av 2. juni 2000 til Statens dyrehelsetilsyn og Fylkesmennene

Spørsmålet om manglende erstatningsvern for rådighetsinnskrenkning ble av husdyrholderne anket inn for Høyesterett, men slapp ikke inn til behandling. Som kjent fikk de berørte husdyrholdere imidlertid medhold på et annet grunnlag, nemlig at myndighetenes tidsbegrensede beitenekt var ugyldig. Husdyrholderne fikk derfor tilkjent full erstatning for næringstapet på dette grunnlag.

Høyesterett uttalte da også generelt i Rendalsdommen, se Rt.2006 s. 1105, avsnitt 34; "Vår rovdyrpolitikk bygger på den oppfatning at den enkelte borger ikke skal påføres omkostninger ved påført skade eller tiltak for å forebygge skade."

"Kleiva"-saken. Høyesteretts dom av 10.10.2012

Norges Bondelag viser som eks. på den urimelige erstatningsrettslige situasjonen for husdyrholdere innenfor prioriterte rovdyrområder til "Kleiva" – saken, Høyesteretts dom av 10.10.2012. Erstatning for tap av husdyr ble neket pga. uaktsom opptreden fra husdyrholders side ved ikke å flytte sauebesetningen fra gårdens beiteområde i Elverum til beitelag i Nord-Østerdal.

Husdyrholdere er nå satt helt "sjakk matt" ved at de ikke får erstatning for tap av husdyr når de ikke har foretatt omfattende forebyggende tiltak, verken på egen eiendom/beiteområde eller utenfor egen eiendom/beiteområde, som anbefalt fra myndighetenes side (Fylkesmann og Mattilsyn), jf. følgende fra premissene i Høyesterett:

(89) Dørum/Kleiva anfører at de i realiteten ikke hadde andre handlingsalternativer. Blant tiltakene som ble foreslått av fylkesmannen, var flytting av sau til beiteområder i Nord-Østerdal med tilskudd fra det offentlige. Dette ble presentert som et alternativ til beite på inngjerdet areal. Dørum/Kleiva ble orientert om dette alternativet allerede i fylkesmannens brev 24. januar 2007. I brevet ble det opplyst at flere beitelag i Nord-Østerdal var positive til å ta imot fremmed sau. Forslaget ble gjentatt i fylkesmannens epost 17. april og i tilsagnsvedtaket 19. april 2007. Lagmannsretten uttaler om dette handlingsalternativet:

"Kleiva har videre fremholdt at flytting av sau også ville medføre tap, at det var fare for sykdom og at sauene ville ha problemer med å finne frem i nytt beiteområde. Det er klart at dette kan være reelle problemer, men det er like fullt på det rene at det gjennomføres flytting av sau for beiting i annen utmark, til dels over lange avstander, selv om det også kan medføre både tap pga rovvilt og sykdom. Men slike eventuelle konsekvenser må uansett likevel vurderes opp mot den løsningen Kleiva valgte, og som for dyrene medførte langt større tap og lidelser, enn det man høyst sannsynlig ville vært i nærheten av ved en flytting for eksempel til beitelag i Nord Østerdal."

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

Konklusjon.

Beiteretten er uten verdi pga. rådighetsinnskrenkningen som fredning av rovdyr innebærer innenfor sonen yngleområde for rovdyr, hvor rovdyr skal prioriteres foran beitenæringa.

Husdyrholdere er etter Kleiva-saken i Høyesterett i 2012 satt helt "sjakk matt" ved at de ikke får erstatning for tap av husdyr når de ikke har foretatt omfattende forebyggende tiltak, verken på egen eiendom/beiteområde eller utenfor egen eiendom/beiteområde, som anbefalt fra myndighetenes side

Rovdyrproblemet har mye større økonomiske konsekvenser for grunneiere innenfor sonen yngleområde for rovdyr enn det økonomiske tap som påføres grunneiere innenfor andre verneområder (nasjonalparker, landskapsvernområder og naturreservater), hvor berørte grunneiere/rettighetshavere etter naturmangfoldlovens § 50 har rett til erstatning fra staten for økonomisk tap når et vern medfører en vanskeliggjøring av igangværende bruk. Når vilkårene er oppfylt, fastsettes erstatningen for tap i igangværende bruk i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjonserstatningslova).

Norges Bondelag krever at det utarbeides en ny erstatningsbestemmelse i nåværende naturmangfoldlovs § 19 etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper som i lovens § 50. Regelverket må sikre husdyrholdere innenfor sonen yngleområde for rovdyr en valgreit til å kreve at staten erstatter deres fulle økonomiske tap av næringsgrunnlag pga. rovdyrproblemet ved å måtte oppgi husdyrholdet på egen eiendom, eventuelt at staten erstatter alle ekstra kostnader fullt ut ved fortsatt husdyrhold.

4. Praktiseringen av rovviltforliket

I regjeringsplattformen står følgende om oppfølging av samarbeidsavtalen:

"Naturmangfoldloven skal ligge fast, men praksisen skal gjennomgås jf samarbeidsavtalen. Regjeringen vil sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene i henhold til rovviltforliket, og søke å redusere konfliktnivået."

Siden rovdyrforliket i Stortinget i 2004 har rovviltbestandene økt kraftig, fra 560 stk. jerv, gaupe, bjørn og ulv til 900 stk i 2013. I samme periode har rovdyr tapet stabilisert seg på et urovekkende høyt nivå med over 50.000 sauer omsøkt erstattet per år. Det er mye støy rundt praktiseringen av erstatningsordningen og konfliktnivået mellom rovviltforvaltningen og beitenæringen er urovekkende høyt.

Norges Bondelag vil understreke at bestanden av bjørn nå er så stor at den er fjernet fra den svenske rødlista og det er innført jakt på bjørn i Sverige. Da kan ikke Bern-

Vår dato Vår referanse
04.12.2013 13/01212-6

konvensjonen lenger påberopes som en forpliktelse for Norge til å bidra til en opprettholdelse av bestanden så lenge den ikke er truet.

Norges Bondelag mener det er helt nødvendig å gjøre konkrete forbedringer både i ordlyd og i praktiseringen av Stortingets rovviltforlik av 2011.

Herunder vil vi peke på følgende tiltak:

- Jervebestanden må ned på bestandsmålet
- Ekstraordinære uttak av innvandrende ulv og hannbjørn i prioriterte beiteområder om våren før husdyrene slippes på beitet må gjennomføres.
- Myndighet til å fatte vedtak om ekstraordinære uttak må delegeres til Rovviltnemndene.
- Arealdifferensieringen må evalueres slik at vi får bedre geografisk samordning mellom prioriterte beiteområder og yngleområder for rovvilt.
- Skadefellingstillatelser må gjøres mer effektive og forlenges i tid og gis for større geografiske områder med stående fellingstillatelser.
- Kommunale fellingslag må få benytte samme hjelpemidler som Statens naturoppsyn, dette er ikke jakt men uttak.
- Konflikten rundt registrering av størrelsen på rovviltstammene må reduseres ved blant annet sterkere involvering av beitenæring og lokalbefolkning i registreringsarbeidet og sørge for at Statens naturoppsyn har tilstrekkelig ressurser til å følge opp registreringsarbeidet.
- Lisensjakten må effektiviseres med følgende regelendringer:
 - Tillates bruk av fastmontert lyskilde for åtejakt på jerv.
 - Forlenge jakttiden for bjørn med en måned for å øke sporingsmulighetene på snø
 - Åpne for bruk av løs på drevet halsende hund til jakt på bjørn.
 - Fremskynde jaktstart for jerv med 10 dager slik at jervejakt og villreinjakt kan kombineres
 - Fremskynde jaktstart for ulv utenfor yngleområdet til 20. august da det her kun er snakk om voksne individer
 - Åpne opp for bruk av elektronisk varslingsystem og bruk avsnøskuter for tilsyn av jervebås.
- Bestandsmålet om tre helnorske, årlige ynglinger av ulv må fjernes

Vedrørende praktiseringen av rovdyrforliket av 2011 vises til foredrag på «Beiteseminar med rovdyrfokus» den 14.11. 2013 av statssekretær Lars Andreas Lunde som på en tydelig måte dokumenterte at departementet ikke legger opp til noen kursendring i rovdyrpolitikken.

Konklusjon:

Norges Bondelag mener at rovdyrforliket fra Stortinget av 2011 ikke blir praktisert verken etter ordlyden eller dets intensjon. Det er derfor helt nødvendig å gjøre konkrete forbedringer både i ordlyd og i praktisering slik at ovennevnte tiltak blir gjennomført.

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

5. Bufe og nødverge, naturmangfoldlovens § 17.

Norges Bondelag mener det er behov for en reell lemping på muligheten til felling av rovdyr i nødverge slik at dyreeier får økt mulighet til å verne om sine dyrs velferd samt styrke dyreeiers rettsikkerhet. Bestemmelsen må gjelde for alle de store rovdyrene og uavhengig av om bestandsmålet er nådd.

Vilkårene for å kunne utøve nødverge ved rovdyrangrep på husdyr må være "når avlaving må vurderes som påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris".

Dermed får en samme vurderingstema ved angrep på husdyr som ved angrep på person etter § 17, 2. ledd, 1. setning. Dermed blir det også en enklere og klarere bestemmelse enn departementets forslag innebærer. Dessuten vil et slikt forslag innebære at særregelen for nødverge innefor rovdyransikket hegn i § 17 a blir overflødig.

I Energi- og miljøkomiteen innstilling 6.5. 2010 ble følgende fremmet:

"Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Oskar Jarle Grimstad, Henning Skumsvoll og Ketil Solvik-Olsen, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bjørn Lødemel og Siri A. Meling, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, viser til at formålet med endringen av nødvergebestemmelsen var å klargjøre rettstilstanden, samt liberalisere nødvergebestemmelsen. Disse medlemmer kan ikke se at nytt forslag imøtekommer denne intensjon, men snarere forverrer den. Disse medlemmer viser i den forbindelse blant annet til Bondelagets notat til komiteen av 22. mars 2010, hvor de skriver:

"Norges Bondelag viser til at formuleringen i lovforslaget er sammenfallende med adgangen til nødverge allerede etter gjeldende rett i dag, jf. 'Grisebingesaken' hvor det presiseres at 'direkte angrep' også omfatter tilfeller hvor et angrep er 'umiddelbart forestående'. Norges Bondelag mener derfor at lovforslaget i realiteten ikke utvider adgangen til nødverge sammenlignet med gjeldende rett."

Disse medlemmer vil peke på de store motsetningene mellom næringsdrivende i utmarkskommunene og rovviltforvaltningen, og mener det er viktig å få på plass et lovverk som i større grad er i samsvar med de reelle utfordringene utmarksnæringene står overfor, og som kan legitimere lovverket knyttet til rovviltforvaltning.

Medlemmene i komiteen frå Høgre og Kristeleg Folkeparti fremjar følgjande forslag:

"I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold gjøres følgende endring:

§ 17 tredje ledd skal lyde:

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

Det skal være tilgang for eieren, eller den som opptrer på vegne av eieren, til å avlive jerv, gaupe, bjørn og ulv når avlaving må vurderes som påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris."

Konklusjon:

Vilkårene for å kunne utøve nødverge ved rovdryrs angrep på husdyr må være "når avlaving må vurderes som påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris".

6. Motorferdsel i utmark og jordbrukets behov.

Det er i utgangspunktet forbudt med motorferdsel i utmark, jf. lov 10. juni 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) § 3. Det er allikevel etter § 4 tillatt med nødvendig person- og godstransport til og fra faste bosteder og i jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring. Jakt, fangst, fiske og bærsanking regnes ikke som næring i denne forbindelse,

Norges Bondelag mener myndighetene tolker motorferdsellova for strengt i forhold til bruk av motorkjøretøy i jordbruksnæringa. Norges Bondelag mener at jordbruksnæringa må få utvikle seg og ta i bruk nye hjelpemidler som lovlig bruk etter motorferdselloven.

Norges Bondelag mener det er viktigere at myndighetene praktiserer unntaket riktig for nødvendig kjøring i jordbruks- og skogbruksnæringene, enn at kommunene i større grad skal kunne åpne for annen motorferdsel i utmark. Norges Bondelag er dessuten redd for at dersom det åpnes for fritidskjøring/rekreasjonskjøring i større grad enn i dag, vil grunneier miste sin rett til å styre bruken av utmarka si.

Konklusjon:

Miljøvernmyndighetene tolker motorferdsellova for strengt i forhold til bruk av motorkjøretøy i jordbruksnæringa. Jordbruksnæringa må utvikle seg og få ta i bruk nye hjelpemidler som lovlig bruk etter motorferdselloven. Næringsbegrepet i loven må dessuten utvides til å omfatte jakt, fiske og lignende.

7. Prioriterte arter, naturmangfoldlovens § 23.

Norges Bondelag uttalte generelt i høringsbrev til Energi- og miljøkomiteen 4.5.2009;

"Generelt vil Norges Bondelag understrek at lovforslaget er en vid fullmaktslov. Dette vil i praksis bety en sentralisering av myndighet gjennom forskrifter og derfor usikkerhet for grunneiere/rettighetshavere om hva de kan foreta seg i framtida uten å komme i konflikt med lovens bestemmelser. Norges Bondelag frykter blant annet

Vår dato
04.12.2013

Vår referanse
13/01212-6

at innføring av §§ 23 og 24 (prioriterte arter) i praksis vil bety en snikinnføring av vern uten rett til erstatning.

Norges Bondelag vil overfor Energi- og miljøkomiteen ta opp følgende punkter:

- *Nødvendige tiltak for å ta vare på prioriterte arter og utvalgte naturtyper skal løses direkte gjennom nasjonale handlingsplaner og ikke gjennom forskrifter*
- ----- ”

Erfaringen i etterkant av lovbehandlingen har dessverre vist at ovennevnte frykt for snikinnføring av vern er i ferd med å bli en realitet, jf. eks. de problemer som forskrift om svarthalespoven har medført for forbud mot førstegangsslått for Jær-bønder.

Departementet må avklare begrepet ”økologisk funksjonsområde”. Det må avklares når et areal går inn under dette regimet og når går det ut? Arter flytter seg og det kan være mange år siden den aktuelle prioriterte arten sist ble observert på dette arealet. Hvor lenge skal et areal ha restriksjoner knyttet til økologisk funksjonsområde etter at arten sist ble observert? 10 år eller 20 år?

Departementet må videre gjøre en kritisk vurdering av hvilke arter som er egnet til ordningen ”prioriterte arter”. Erfaringene med svarthalespoven tilsier at det for arter som har tilhold i jordbrukets produksjonsareal bør brukes andre virkemidler som frivillige avtaler. Dette brukes i dag med suksess for andre arter som for eksempel åkerrikse.

Om den nærmere begrunnelse for andre prosedyrer enn det lovforslaget la opp til, vises til forslaget til følgende alternative framgangsmåte fra Norges Bondelag:

”Norges Bondelag mener at lovforslaget må endres slik at prosessene knyttet til utvelgelse og nødvendige tiltak for å ta vare på en art eller en naturtype skjer i dialog mellom staten og de berørte aktører. Regjeringen i sitt forslag legger nå opp til at Kongen i statsråd kan vedta om en art skal prioriteres, og vedta forskrift som blant annet kan pålegge vesentlige restriksjoner for bruk av arealer, uttak av en art osv. Videre kan det dersom staten mener det er hensiktsmessig utarbeides en handlingsplan og en eventuell skjøtselavtale på bakgrunn av vedtatt forskrift. Dette vil i praksis si at de som blir berørt av vedtak om prioritering av en art blir deltagende i prosessen etter at Kongen i statsråd har lagt sterke føringer for hvordan dette skal forvaltes og forstås.

Dersom denne prosessen snus ”opp ned”, og berørte aktører blir tatt med i arbeidet med å utarbeide en god handlingsplan før alle premisser er nedfelt i forskrift, vil dette være en langt mer inkluderende og løsningsorientert prosess og som klart vil skille seg fra områdevern.

Det er positivt at det i lovteksten framgår at det kan inngås nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av et område og at avtale som virkemiddel er nedfelt i loven. Norges Bondelag mener likevel at det i lovteksten

Vår dato
04.12.2013Vår referanse
13/01212-6

må stå at det kan inngås nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om bruk og vern av området. Begrunnelsen for dette er at de i prioriterte områder kan være aktuelt med tiltak som innebærer begrensinger i næringsaktivitet og at dette må kompenseres gjennom en slik avtale. Dette vil også være i tråd med lovens formålsparagraf hvor det heter at naturen skal tas vare på gjennom bærekraftig bruk og vern.”

Konklusjon:

Norges Bondelag mener at myndighetene ved praktiseringen av loven må legge opp til en endret saksbehandling som snus ”opp ned” ved at berørte aktører blir tatt med i arbeidet med å utarbeide en god handlingsplan før alle premisser er nedfelt i forskrift.

Dessuten må det innføres praksis med å kunne inngå avtaler med berørte grunneiere som holder disse økonomisk skadesløse som følge av ivaretagelse av de prioriterte arter.

Alternativt til avtaler må det lovhjemles erstatningsvern for næringstapet i § 23, dvs. i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjonslova).

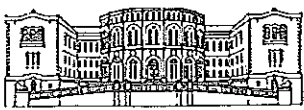
Med vennlig hilsen

Nils T. Bjørke
Per Skorge**Vedlegg:**

Brev av 26. juni 1996 med utkast til lovforslag fra stortingsrepresentant Bjørn Hernæs til Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geitagslag

Kopi:

Stortingets energi - og miljøkomite
Stortingets næringskomite
Landbruks - og matminister Sylvi Listhaug

HØYRES STORTINGSGRUPPE

26. juni 1996

BJØRN HERNÆS

Deres dato

Deres referanse

Norges Bondelag
Norsk Bonde og Småbrukarlag
Norsk Sau og Geitlagslag

NORGES BONDELAG	
J.NR.	DATO
004857	28.06.96
NB SAK ^{AS} 51324	

ROVDYRSKADER

Vedlagt til orientering et privat lovforslag (Dok. 8) fra Eva Finstad, Arild Hiim, Dag C. Weberg og undertegnede om «erstasjonsrettslig vern for næringsvirksomhet som blir innskrenket ved tilsiktet øking av bestandene av rovdyr og etablering av særskilte kjerneområder hvor rovdyr får fortrinn i forhold til tradisjonell næringsutøvelse».

Vi håper lovforslaget vil bli behandlet i tilknytning til den bebudede rovdrymeldingen til høsten.

Med ønske om god sommer og med vennlig hilsen

Bjørn Hernæs

Vedlegg.

Dok.8: XX

(1995-96)

Forslag fra stortingsrepresentantene Bjørn Hernæs, Eva Finstad, Arild Hiim og Dag C. Weberg om lovforslag om erstatningsrettlig vern for næringsvirksomhet som blir innskrenket ved tilsiktet øking av bestandene av rovdyr og etablering av særskilte kjerneområder hvor rovdyr får fortrinn i forhold til tradisjonell næringsutøvelse.

Det utvidede vern for rovvilt, som myndighetene har lagt opp til gjennom St.meld.nr.27 (1991-92) og Innst.S.nr.182 (1991-92) kommer i økende grad i konflikt med utøvelse av tradisjonell næringsvirksomhet, særlig i husdyrhold. Flere rovdyr som gaupe, ulv, jerv og bjørn innebærer trussel mot både bufehold, tamreinhold og andre menneskelige aktiviteter i utmark. Fredningen og den aktive rovviltforvaltningen vil etter all sannsynlighet styrke denne konflikten. Utpekingen av kjerneområder forsterker den tilsiktede endringen i tradisjonell næringsmessig anvendelse.

Når norske myndigheter, i tråd med forpliktelser vedtatt i Bern-konvensjonen av 1979, treffer de nødvendige lovgivnings- og administrative tiltak for å sikre vern av truede dyrearter skjer det med begrunnelse i brede samfunnsmessige og til dels globale interesser. Det er således prinsipielt riktig at de som har besluttet fredning og som har interesse av fredning, også bærer omkostningene ved dette. Det vil være prinsipielt galt om den enkelte husdyrholder alene må finne seg i de innskrenkninger i næringsgrunnlaget som utvidet fredning av rovdyr medfører. Omkostningene ved fredningspolitikken bør bæres av fellesskapet idet fredning må oppfattes å ha høy prioritet.

Dette er bakgrunnen for at lovgiveren i det minste bør innføre utvidet erstatningsrettlig vern for vesentlige inngrep i tradisjonell næringsvirksomhet i utmark slik rovdyrpolitikken medfører. Det er i det minste naturlig at slikt næringsvern balanseres mot rovdyrvernet i den videre utvikling av denne del av naturvernpolitikken.

Et slikt utvidet vern vil være i tråd med hva den norske lovgiveren har gjort på andre områder. Når naturreservater fredes, slik at en pågående eller påtenkt utnyttelse av grunnarealer blir

forhindret, skal staten svare erstatning etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper, jfr. naturvernloven §20. Denne reformen, som ble innført etter forslag fra Willoch-regjeringen, tar nettopp sikte på at den enkelte som blir rammet av fredningsinngrep ikke skal bære tapet ved et tiltak som kommer hele samfunnet til gode. Det samme prinsipp aktualiseres nå på flere områder.

Erstatningsvern for næringsutøvere springer ut av de samme prinsipper som Grunnloven §105 hviler på. Selv om kjernen i grunnloven, slik Høyesterett har tolket og anvendt bestemmelsen de senere år, ikke krever at næringsutøvere skal ha erstatningsrettslig vern på grunn av rovviltfredningen, er det opp til lovgiveren å beslutte en utvidelse og styrking av den kjernen som ligger i Grunnloven § 105.

Det ytes i dag en viss erstatning ved tap i form av rovdys skade på husdyr. Dette er en ordning som er basert på forvaltningens interne regler. Dette erstatningsregimet lider av flere svakheter:

- ved at det ikke er lovhjemlet er det svekkede muligheter for domstolskontroll
- erstatningene er ofte åpenbart for lave, bl.a. ved at de er begrenset til konstaterede skader
- det er registrert betydelige tilfeldigheter og forskjellsbehandling i erstatningsutmålingen.

Formålet med dette forslag er å få vurdert en forskyvning av fokus for erstatningene fra påvist skade på enkeltdyr i ettertid til det varige tap som følger av at vilkårene for utøvelse av næringsvirksomhet endres ved prioritering av rovdysvern fremfor husdyrhold.

Det er åpenbart at oppfatningen av det rimelige balanseforholdet mellom rovdysvern og husdyrvern er forskjøvet. Den tidligere rettstilstand er godt beskrevet i NOU 1974:21 om Viltstellet, jakt og fangst, hvor det bl.a. heter:

"Etter utvalgets oppfatning må det være et av de viktigste formål med en lov om viltstellet å forhindre at noen dyreart utrykkes. Utvalget innser dog at det av hensyn til samfunnsinteresser kan bli nødvendig å redusere bestanden av visse arter skadevilt.

Frednings- og jaktregler og regler om erstatning for rovdyskader må derfor utformes slik at de tjener lokale forhold. Hva enten en premieringsordning opprettholdes eller ikke, bør det være adgang for viltmyndighetene til å gjennomføre en bestandsreduksjon under kontrollerte former.

Utvalget finner i denne sammenheng å burde fremheve at dersom samfunnet ønsker å bevare visse viltarter som kan skade enkelte næringsgruppers interesser, taler tungtveiende grunner for å gi erstatning til de personer som på den etter omstendighetene naturlige og rimelige måte kan godtgjøre derved å ha lidt tap. Viltskader kan i stor utstrekning sammenliknes med naturskader, og her er det akseptert som samfunnets ansvar å yte erstatninger gjennom Statens naturskadefond."

Sammenholdt med dagens retningslinjer illustrerer dette at vilkårene for næringsutøvelsen er endret på en måte som aktualiserer nye prinsipper for erstatning.

De nærmere detaljer om hvordan et erstatningsrettslig vern for næringsutøvelse skal utformes, må vurderes av regjeringen. Det er nærliggende å anse massive fredningsinngrep likt som en ekspropriasjon i forhold til den næringsutøvelsen som rovviltet truer. Målet må være at næringsutøverne får en økonomisk kompensasjon som fullt ut erstatter det tap man lider ved ikke å kunne fortsette utøvelsen av en tradisjonell og innarbeidet nærings, typisk husdyrhold, i utkantstrøk. I hvilken grad vernet skal utvides til også å omfatte tapt fremtidige bruksmuligheter, må inngå i vurderingen i forbindelse med utarbeidelsen av lovforslaget.

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen om å legge frem et lovforslag om erstatningsrettslig vern for næringsvirksomhet som blir innskrenket ved tilsiktet øking av bestandene av rovdyr og etablering av særskilte kjerneområder hvor rovdyr får fortrinn i forhold til tradisjonell næringsutøvelse.